Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Talousvaliokunnalle

Lausunto
17.9.2026

Viite **HE 143/2026 vp**

OTSIKKO **HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE TUTKIMUSTARKOITUKSESSA SIIRRETTÄVÄN KÄYTETYN YDINPOLTTOAINEEN JA SEN TUTKIMUSTOIMINNAN SEURAUKSENA SYNTYVÄN RADIOAKTIIVISEN JÄTTEEN LOPPUSIJOITTAMISESTA RUOTSIN KUNINGASKUNNAN ALUEELLA RUOTSIN KANSSA TEHDYN SOPIMUKSEN HYVÄKSYMISEKSI JA VOIMAANSAATTAMISEKSI**

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Suomen hallituksen ja Ruotsin hallituksen välisen sopimuksen tutkimustarkoituksessa siirrettävän käytetyn ydinpolttoaineen ja sen tutkimustoiminnan seurauksena syntyvän radioaktiivisen jätteen loppusijoittamisesta Ruotsin kuningaskunnan alueella sekä lain, jolla saatetaan voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.

Sopimuksen tarkoituksena on luoda kehys Suomesta peräisin olevan tutkimustarkoituksessa Ruotsiin siirrettävän käytetyn ydinpolttoaineen ja sen tutkimustoiminnan seurauksena syntyvän radioaktiivisen jätteen loppusijoittamiselle Ruotsin alueella. Ennen polttoaineen siirtoa ydinjätehuollon toimijat tekevät lisäksi käytetyn ydinpolttoaineen siirtämistä edellyttävän ydinenergia-asetuksen 7 b §:n tarkoittaman sitovan sopimuksen, jossa sovitaan tarkemmin toteuttamiseen liittyvistä yksityiskohdista.

Ydinenergialain 6 a §:n 1 momentissa ilmaistun pääsäännön mukaisesti ydinjätteet, jotka ovat syntyneet Suomessa tapahtuneen ydinenergian käytön yhteydessä tai seurauksena, on käsiteltävä, varastoitava ja sijoitettava pysyväksi tarkoitetulla tavalla Suomeen. Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan, mitä edellä säädetään, ei koske valtioneuvoston asetuksella säädettävissä tapauksissa vähäisiä määriä ydinjätteitä, jotka toimitetaan tai on toimitettu ulkomaille tutkimustarkoituksessa. Pykälän 3 momentin mukaan vähäisiä määriä ydinjätteitä, jotka toimitetaan tai on toimitettu ulkomaille tutkimustarkoituksessa, saa loppusijoittaa vastaanottavassa Euroopan unionin jäsenvaltiossa, jos Suomella on siirron ajankohtana voimassa yhteisön kehyksen perustamisesta käytetyn ydinpolttoaineen ja radioaktiivisen jätteen vastuullista ja turvallista huoltoa varten annetun neuvoston direktiivin 2011/70/Euratom 4 artiklassa tarkoitettu sopimus.

Tutkimustoiminnan seurauksena käytetyn ydinpolttoaineen rakenne todennäköisesti rikkoutuu ja tutkimuksen seurauksena syntyy myös vähäinen määrä muita radioaktiivisia jätteitä. Tutkimustarkoituksessa siirretty käytetty ydinpolttoaine ja sen tutkimustoiminnan seurauksena syntyvä radioaktiivinen jäte on ydin- ja säteilyturvallisuus sekä olemassa olevat ydinjätehuollon järjestelyt huomioon ottaen tarkoituksenmukaisinta loppusijoittaa vastaanottavassa valtiossa.

Sopimuksen hyväksymisen ja lain voimaantulon myötä suomalaisten toiminnanharjoittajien olisi mahdollista toimittaa ydinenergialain 6 a §:n 2 momentin 1 kohdan tarkoittamalla tavalla vähäisiä määriä käytettyä ydinpolttoainetta tutkimustarkoituksessa Ruotsiin siten, että tutkimusnäytettä ei palautettaisi takaisin Suomeen loppusijoitusta varten.

Polttoaineen tutkiminen ja tutkimustoiminnan mahdollistaminen myös ulkomailla on ydinturvallisuuden kannalta tarpeellista, jotta esimerkiksi polttoaineen toimintaa, käyttäytymistä ja eheyteen liittyviä seikkoja voidaan tarkemmin selvittää ja turvallisuutta sen kautta parantaa. Suomessa ei ole vastaavia tutkimusmahdollisuuksia. Ulkomailla toteutettavan tutkimuksen kannalta on tärkeää, että menettelyt tutkimusnäytteiden käsittelyn ja loppusijoittamisen osalta eivät tuota kohtuutonta taakkaa toiminnanharjoittajille. Tutkimusnäytteiden palauttaminen myös lisäisi vaarallisten aineiden kuljetusten määrää.

Sopimus sisältää määräyksen siitä, että se ei luo taloudellisia velvoitteita sen osapuolten välille. Käytännössä taloudellisista asioista sovittaisiin ydinjätehuollon toimijoiden välisessä yksityisoikeudellisessa sopimuksessa. Suomessa käytettyä ydinpolttoainetta ja radioaktiivista jätettä toimintansa yhteydessä tuottava toiminnanharjoittaja vastaa jätehuollon toimenpiteiden kustannuksista täysimääräisesti.

Eduskunta on 17.6.2026 hyväksynyt hallituksen esityksen ydinenergialaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 24/2026 vp). Kyseisellä lailla kumotaan voimassa oleva ydinenergialaki (990/1987). Uuden lain on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2027. Lain 217 §:ssä säädetään poikkeuksesta ydinjätteiden loppusijoitusta koskevaan velvollisuuteen. Sääntely vastaa pääosin kumottavan lain 6 a §:n 2 ja 3 momenttia sekä ydinenergia-asetuksen 7 b §:ää. Lain 199 §:ssä säädetään luvanhaltijan huolehtimisvelvollisuudesta. Säännös vastaa pääpiirteissään kumottavan lain 9 §:n 3 momentissa säädettyjä velvoitteita.

Sopimus tulee voimaan toiseksi seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sellaisen jälkimmäisen nootin päiväyksestä, jolla osapuolet ilmoittavat toisilleen diplomaattiteitse, että ne ovat saattaneet päätökseen sopimuksen voimaantulon edellyttämät kansalliset menettelynsä. Ruotsi on 15.5.2026 päivätyllä nootilla ilmoittanut, että se on saattanut päätökseen sopimuksen voimaantulon edellyttämät kansalliset menettelyt.

Esitykseen sisältyy lakiehdotus sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti, kun sopimus tulee voimaan.

Hanna-Mari Kyllönen
erityisasiantuntija